

СПІВПРАЦЯ СІМ'І ТА ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Лисак І. В.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Анотація. Розглядається питання сім'ї, яка здатна сформувати свідоме ставлення дитини до проблеми підтримки здоров'я за допомогою таких компонентів, як: приклад батьків та інших членів сім'ї, сприятливий психоемоційний клімат, наявність сімейних традицій активного відпочинку (туризм, сімейні свята, рухливі ігри), підтримки здоров'я (загартування, заняття фізичними вправами і спортом); дотримання оптимального режиму дня, харчування, рухової активності

Ключові слова: фізична культура, сім'я, школярі, відношення батьків, виховання, здоровий спосіб життя.

Аннотация. Лысак И. В. **Сотрудничество семьи и школы в процессе физического воспитания школьников.** Рассматриваются вопросы семьи, способной сформировать осознанное отношение ребёнка к проблеме поддержания здоровья посредством таких компонентов, как: пример родителей и других членов семьи; благоприятный психоемоциональный климат; наличие семейных традиций активного отдыха (туризм, семейные праздники, подвижные игры) и поддержания здоровья (закаливание, занятия физическими упражнениями и спортом); соблюдение оптимального режима дня, питания, двигательной активности.

Ключевые слова: физическая культура, семья, школьники, отношение родителей, воспитание, здоровый способ жизни.

© Лисак І. В., 2011

Abstract. Lysak I. Family and school collaborating in schoolchildren physical education process. *This article examines the family who is able to create awareness to the problem of child care support through its components, such as the example of parents and other family members; favorable psycho-emotional climate, availability of family traditions recreation (tourism, family celebrations, outdoor games) and the maintenance of health (hardening, physical exercises and sports), compliance with optimal conditions, diet, physical activity.*

Key words: physical culture, family, schoolchildren, parents' relation, education, fit way of life.

Постановка проблеми. У наш час наслідком глибоких соціально-економічних перебудов у країні є загострення протиріч між зростаючою потребою суспільства в активних, здорових людях і катастрофічним погіршенням здоров'я дітей і підлітків. Об'єктивна оцінка негативних тенденцій у області охорони здоров'я населення, недосконалість програмно-методичного і організаційного забезпечення фізичного виховання дітей та молоді, яка навчається, визначили необхідність розробки нормативно-правових актів, які спрямовані на захист прав та інтересів дітей і сім'ї [5]. У них акцентується увага на створенні програм прилучення різних груп населення, в першу чергу дітей і підлітків, до систематичних занять фізичними вправами і спортом та формування основ здорового способу життя. Рішення цього важливого завдання стає неможливим без розуміння того, що одним із факторів, який визначає формування здорового покоління, яке здатне до активної професійної, навчальної та іншої діяльності, було і залишається – фізичне виховання. Важливу роль у цьому процесі грають різні соціальні інститути, однак загальна позиція сучасних досліджень дозволяє стверджувати, що саме сім'я – є не просто важливим, але й необхідним, у вищій ступені дієвим компонентом фізичного виховання дітей [6].

Фізичне виховання дітей до вступу в освітні заклади здійснюється чи повинно здійснюватися, як відомо, у сім'ї, яка зобов'язана забезпечити сприятливі умови для всебічного та гармонійного розвитку людини, укріплення здоров'я в найбільш важливий період його становлення. У наш час повноцінному прилученню до цінностей фізичної культури протягом життя людини перешкоджають як суб'єктивні причини (недостатня мотивація, шкідливі схильності та звички), так і об'єктивні причини (соціально-економічне неблагополуччя, криза духовно-моральної сфери сучасного суспільства, яка є наслідком руйнування традиційних устроїв сім'ї, низька педагогічна культура батьків, недооцінка батьками ролі ціннісного потенціалу фізичної культури, яка є визначаючим фактором укріплення здоров'я дитини, і недостатньо усвідомлений підхід до фізичного виховання в сім'ї при неадекватній оцінці батьками своєї ролі в цьому процесі) [7].

Таким чином, сім'я, яка споконвічно повинна закладати в дитині основні поняття і уявлення про здоров'я, здоровий спосіб життя, фізичне виховання, мораль і самовдосконалення, на сьогодні не готова виконувати цю функцію [3]. Більшість сімей, з якими ми спілкувались, заклопотані вирішенням проблем економічного характеру, що посилює соціальну тенденцію самоусунення батьків від вирішення питань виховання і особистого розвитку дитини. У таких сім'ях втрачено традиційне сприйняття батьківства і дитинства. Культ життєвого успіху, матеріального благополуччя, професійного і суспільного зросту призвів до катастрофічного падіння соціального престижу материнства і батьківства, втраті традиційного розуміння сімейного

виховання, порушення педагогічних традицій у сім'ї, родинних та дитячо-батьківських відносин. Усі перераховані факти призвели до численних проблем дитинства – надзвичайно збільшився відсоток дітей з відхиленням від норми в стані здоров'я, фізичного, емоційно-вольового розвитку і поведінки. Школа на сьогодні залишається одним з важливих соціальних інститутів, яка забезпечує освітній і виховний процес та дійсну взаємодію дитини, батьків і соціуму [10]. У такій ситуації школа повинна бути стимулятором фізичного виховання як організація, що здійснює державну програму виховання молоді. Тому проблема об'єднання зусиль школи і батьків для активізації залучення дітей до занять фізичними вправами та підвищення фізкультурної освіченості батьків є на сьогодні актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У роботах російських вчених П. Ф. Каптерева, П. Ф. Лесгафта, Н. І. Пірогова, Є. А. Покровського, І. А. Сікорського відзначена роль сім'ї в підтримці психофізичного здоров'я дитини.

Регулярні заняття фізичними вправами і спортом у межах сімейного побуту не тільки дозволяють вирішити оздоровчі, освітні і виховні завдання, але і, як відзначають багато авторів, зміцнюють сімейні відносини, позитивно впливають на дитячо-батьківські взаємодії. Крім того, загальновідомо, що фундамент здоров'я закладається в період внутрішньоутробного розвитку й значною мірою залежить від здоров'я батьків. З цього виходить, що багато що визначається саме відношенням батьків до свого здоров'я і здоров'я майбутньої дитини, їх життєвою позицією в підтриманні здорового способу життя [6].

П. Ф. Лесгафт надавав вирішальне значення сім'ї у вихованні дитини. Він відмічав, що для правильно-го і плідного виховання важливо, щоб у дитини була близька людина, якій вона могла довіряти. Під дією оточуючих дорослих у дитини формується свій тип особистості, засвоюються звичаї та звички сім'ї. За думкою вченого, все, що придбано в дитинстві, дуже важко, а в деяких випадках неможливо виправити під час дорослішання. Неправильне виховання в дитинстві може не тільки викликати за собою такі недоліки особистості, як непристосованість до життя, неорганізованість, лінь, брехливість, але й викликати цілий ряд пороків, як алкоголізм, куріння та інше [8].

Є. А. Покровський розглядав фізичне виховання як самостійну педагогічну проблему надзвичайної важливості. Перш за все, він указував на залежність фізичного виховання від соціальних, етнічних, географічних, педагогічних і гігієнічних умов і впливів. Книга Є. А. Покровського «Первоначальное физическое воспитание детей» (1888) – перший у російській педагогіці посібник з фізичного виховання дітей дошкільного віку, в якому висвітлені головні питання розвитку організму дитини, гігієнічні вимоги до організації дитячого життя [11].

Дослідження Г. В. Безверхньої свідчать про те, що

сімейне виховання відіграє значну роль у формуванні фізкультурно-спортивних інтересів дітей. Залучаючи дитину до спорту з раннього дитинства, батьки заздалегідь піклуються про здорове майбутнє свого «чада» [2].

У сучасних дослідженнях визначено, що виховання здорової дитини в сім'ї не може розглядатися одноаспектно, тільки з точки зору передачі дітям соціокультурної інформації батьками [6]. Сьогодні підходи до вивчення періоду дитинства дозволяють визначити дитячу субкультуру як невід'ємну частину загальної культурної традиції, в якій дитина народилась і живе.

Мета роботи полягає у вивченні ставлення батьків до фізичного виховання в школі та їх ролі у формуванні фізкультурно-спортивних інтересів дітей.

Основними **методами дослідження** були: аналіз і узагальнення літературних даних, анкетування батьків, методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу. Із метою вивчення питання співпраці сім'ї і школи у фізичному вихованні дітей та ставлення батьків до фізичної культури і спорту було проведено анкетування батьків учнів середніх класів, у якому взяли участь 60 батьків (з них 52 жіночої та 8 чоловічої статі). Була розроблена спеціальна анкета закритого типу, яка дозволяє визначити вплив батьків на формування інтересу до спорту в дитини. Дослідження проводилося в загальноосвітній школі № 4 м. Вінниці в паралелі 7-х класів. Вік батьків коливався від 32 до 45 років, освіта вища – 26,7 % та середня – 73,3 %.

У результаті анкетування нами були виявлені такі результати: 85 % батьків позитивно відносяться до занять фізичною культурою, 15 % – прихильно (доброзичливо) і жодна відповідь не відображає негативного ставлення. На питання анкети: «Чи потрібні обов'язкові уроки з фізичної культури в школі?» – більшість батьків відповіли «так» – 93,44 %, інші батьки відповіли «ні» – 6,66 %. Останню цифру можна пояснити, можливо, відсутністю в цих батьків знань про роль фізичної культури в гармонійному розвитку людини, про форми організації і методи фізичного виховання в

сім'ї, а також інформацією в пресі про смертельні випадки на уроках фізичної культури.

Також нами було виявлено, що 81,67 % батьків вважають, що заняття фізичною культурою впливають на стан здоров'я дитини позитивно; 8,3 % вважають, що заняття взагалі не впливають; 1,73 % батьків вважають, що впливають негативно; 8,3 % батькам було важко відповісти на це запитання.

Ставлення батьків до фізичної культури та спорту ми дізналися з питання: «Чи ставитися Ви до занять з фізичної культури так само, як до уроків з інших предметів?». Аналіз відповідей показав, що 75 % батьків серйозно відносяться до предмету «фізкультура»; 15 % – сприймають фізкультуру, як необов'язкову дисципліну; 10 % батьків не змогли дати чітку відповідь на це питання (рис. 1).

Письмові відповіді батьків засвідчують, що «фізкультура» є одним з головних предметів у школі, який вони поважають, але в усних розмовах, на жаль, більшість батьків дали інші відповіді. Їх хвилюють успіхи дітей у навчанні з інших предметів, результати навчання в музичній чи танцювальній школі. Робота дітей на уроках фізичної культури, їх позаурочна спортивна діяльність залишаються в багатьох сім'ях поза контролем і увагою батьків. Не всі розуміють, що на батьків покладена велика відповідальність за те, чи буде їхня дитина любити фізичну культуру і спорт та займатися ними, чи назавжди залишиться з думкою, що це другорядна справа й не варто на неї витрачати час. Тому нерідко причиною негативного ставлення школярів до фізичної культури є аналогічне ставлення до неї батьків.

Найкращим методом виховання звички до занять фізичними вправами є особистий приклад батьків. Якщо він обмежується лише словесними наполяганнями і розмовами про користь занять фізичними вправами та переглядом спортивних телепередач, то час, витрачений на подібне «фізичне виховання», пройде даремно [10].

Крім того, у нашій анкеті ми намагались в'ясувати, чи займаються діти вдома фізичними вправами (роблять ранкову гімнастику, грають у рухливі ігри)?

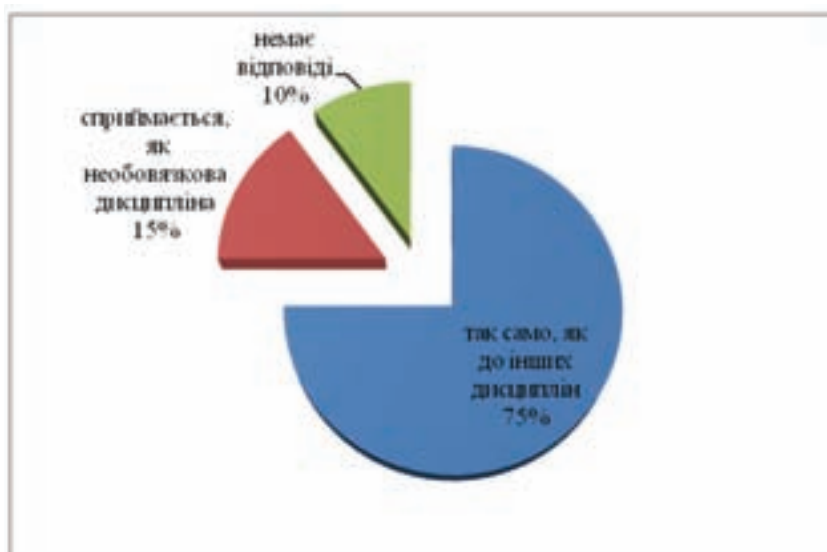

Рис. 1. Відношення батьків до занять «фізкультурою» в порівнянні з іншими навчальними предметами

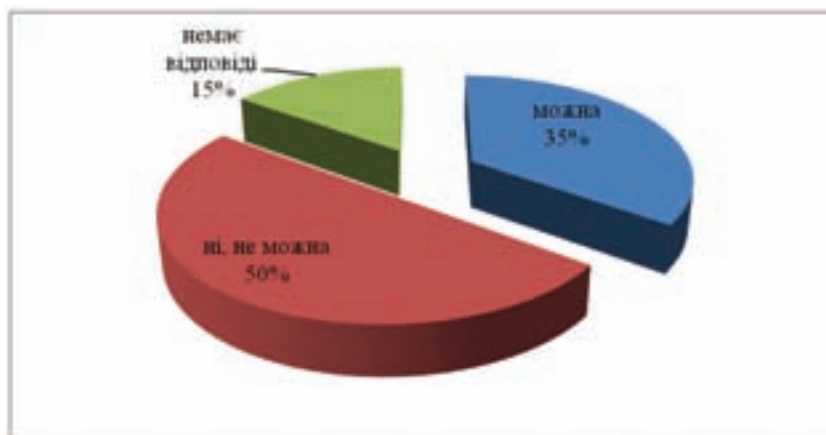

Рис. 2. Відповіді батьків на запитання: «Чи можна вважати культурною людиною того, хто не турбується про свій фізичний розвиток і фізичну підготовку?»

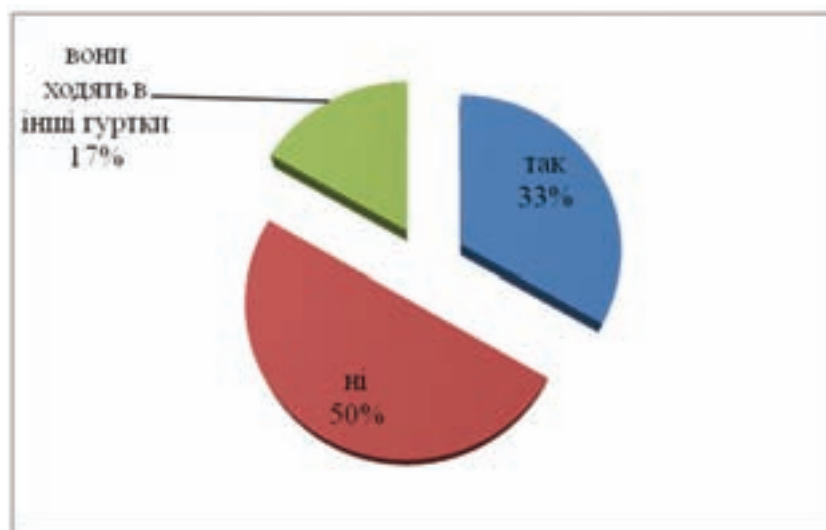

Рис. 3. Відповіді батьків на запитання: «Чи займаються їхні діти в спортивній секції?»

Результати дослідження свідчать, що 68,33 % батьків відповіли «так», 31,67 % – «ні». Цей негативний результат ми можемо пояснити таким чином, що батьки з першого року життя дитини пильно стежать за її здоров'ям, руховою активністю, фізичним розвитком. У міру того, як дитина росте і міцніє, оволодіває рухами і первинними навичками самообслуговування та йде до школи, інтерес батьків до її фізичного виховання поступово зменшується. Сім'я – перша школа виховання. Діти засвоюють спосіб життя батьків, у сім'ї закладаються та формуються основи вмінь, навичок і звичок, визначається життєва позиція, у тому числі ставлення до фізичної культури, на що суттєво впливає рівень освіченості в цьому питанні батьків [1].

На питання: «Чи можна вважати культурною людиною того, хто не турбується про свій фізичний розвиток і фізичну підготовку?» – батьки відповіли: 35 % – «можна», 50 % – «ні» і 15 % – не змогли відповісти на це питання (рис. 2).

Дослідженнями М. І. Лук'яненко встановлено, що чим вищий рівень освіченості батьків, тим вища вірогідність виконання батьками своєї ролі у вихованні здоров'я дітей [9].

На запитання нашої анкети: «Чи займаються Ваші

діти в спортивній секції?», ми отримали наступні відповіді: 50 % батьків відповіли – «ні». Серед основних причин цього, які назвали батьки, були такі: «не мають бажання», «немає вільного часу», «немає коштів для оплати гуртка», «не підходить графік гуртка чи його розташування». 33,33 % батьків відповіли, що їхні діти займаються в спортивній секції, при цьому всі батьки схвально відносяться до вибору дітей; 16,67 % батьків відповіли, що їхні діти ходять у інші гуртки (музична, художня, танцювальна школа) (рис. 3).

Наші дослідження збігаються з думкою провідних учених у галузі теорії фізичного виховання, сімейної та шкільної педагогіки. Підтримуємо думку науковців Е. С. Вільчковського, М. В. Данилевича, О. Д. Дубогай, Б. В. Сермеева зі співавторами та ін., що поняття «сім'я і здоров'я» взаємопов'язані, тому що стан здоров'я членів сім'ї впливає на функціонування, організацію, відносини всередині сім'ї, а звідси й на якість її життя. Таким чином, успішна робота над фізичним розвитком, удосконаленням фізичних якостей можлива лише за умов прояви взаємодії трьох основних ланок: учитель-учень-батьки. Якщо одна з них випадає або працює не на належному рівні, ефективність подальшого фізичного розвитку школяра буде значно нижчою [4].

Висновки:

1. Аналіз даних проведеного анкетування свідчить, що більшість батьків прихильно ставляться до фізичного виховання та вважають його одним із чинників, який позитивно впливає на стан здоров'я їхньої дитини.

2. У ході анкетування батьків, а також у бесідах з ними було виявлено, що сучасні батьки мають недостатній рівень фізкультурної освіченості, не володіють належним рівнем методичних знань і не можуть за-

безпечити відповідним чином фізичне виховання дітей в умовах сімейного побуту.

3. Отримані відповіді батьків на запропоновані питання зможуть дати можливість викладачу з фізичної культури оптимізувати фізичне виховання в школі.

Перспектива подальших досліджень полягає в проведенні анкетування школярів, за результатами якого можливо дізнатися і проаналізувати відношення підлітків до предмета «Фізична культура».

Література:

1. Бакіко І. В. Ставлення батьків до фізичного виховання і спорту / Бакіко І. В. // Молода спортивна наука України : [зб. наукових праць з галузі фізичної культури та спорту]. – Л., 2001. – Вип. 5. – Т. 1. – С. 5–7.
2. Безверхня Г. В. Формування мотивації до самовдосконалення учнів загальноосвітніх шкіл засобами фізичної культури і спорту : [методичні рекомендації (для вчителів фізичної культури)] / Безверхня Г. В. – Умань, 2003. – 47 с.
3. Безденежних Г. А. Роль родителей в физическом воспитании дошкольников / Безденежних Г. А. // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теорет. зб.]. – Харків : ХДАФК, 2009. – № 3. – С. 50.
4. Вацеба О. Ставлення батьків та вчителів до проблем фізичного виховання першокласників / О. Вацеба, О. Бондарчук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : [збірник наукових праць Волинського національного університету]. – Луцьк, 2008. – Т. 2. – С. 34.
5. Касарда О. З. Стан фізичного виховання у вищій школі з погляду батьків абітурієнтів / Касарда О. З. // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теорет. журн.]. – Харків : ХДАФК, 2008. – № 4. – С. 21.
6. Ким Т. К. Исходные предпосылки реализации специфических функций физической культуры в условиях семейного быта / Ким Т. М. // Теория и практика физической культуры. – 2009. – № 9. – С. 58–62.
7. Ким Т. К. Формирование педагогической грамотности родителей в ходе реализации программы «физкультура для всей семьи» / Ким Т. К. // Культура физическая и здоровье. – 2009. – № 6. – С. 33–37.
8. Лесгафт П. Ф. Избранные педагогические сочинения / Лесгафт П. Ф. / [сост. И. Н. Решетень; АПН СССР]. – М. : Педагогика, 1988. – 398 с.
9. Лук'яненко М. І. Педагогіка здоров'я через призму сімейного виховання / Лук'яненко М. І. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : [зб. наукових праць]; [під ред. С. С. Єрмакова]. – Харків : ХДАДМ, 2011. – № 9. – С. 73–76.
10. Новітні медико-педагогічні технології зміцнення та збереження здоров'я учнівської молоді : [навч. посіб. для учителів фіз. кул.]. – Л. : Українські технології, 2003. – 148 с.
11. Покровский Е. А. Русские подвижные игры / Покровский Е. А. – Самара : Агенство образовательного сотрудничества, 2007. – 48 с.